

ERDÉLYI SZIBÉRIA
Az erdélyi katolicizmus győzedelmes
küzdelme a hithűségért
1948–1989

A Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség
levéltárának dokumentumai és az események
még élő tanúinak vallomása alapján
szerkesztette

Léstyán Ferenc

Kiadja a Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség
2003

XXVI.

A szerzetesrendek sorsa és szerepe az ellenállásban

A kommunista rendszer kezdetén Erdélyben négy férfi szerzetesrend működött: a Szent István királyról nevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány (observansok), a minoriták (konventuálisok), piaristák és jezsuiták.

A kommunista rendszer a szerzetesekben nagy ellenséget látott és nagy akadályt. Ezért a hűségben rendíthetetlen püspökök letartóztatásával párhuzamosan még a felosztatásukat elrendelő rendelet előtt több zárdát lefoglaltak s részben, vagy egészen kiüresítették, 1949 áprilisig.

Márton Áron keményen tiltakozik, de választ nem kap.

1948 novemberében a 848. számú rendelet felosztatja a tanító és betegápoló rendeket.

A többi rendekről azt remélték, hogy a zaklatások miatt szétoszlanak. Különösen a legnépesebb rendnél, a ferenceseknél ez nem sikerült. Megpróbálták azt is, hogy behódoljanak a békepapi mozgalomba. Az erdélyiek közül kettőt sikerült megnyerniük, a minoritákból egyet.

Nagy erőt jelentett a ferencrendieknél, hogy megmaradtak közösségben és elhurcoltatásuk után is a kényszerlakhelyeken együtt maradtak.

Ugyanis 1949. június 29-én kiadott rendelet minden rendet felosztat (kivéve a regáti ortodox rendek egy részét), de a ferencesek kitaranak a közösségben. A rendszer ezen úgy segített, hogy 1951. augusztus 20-án éjszaka erőszakkal elhurcolták őket rendházaikból s Máriaradnára gyűjtötték össze kényszerlakhelyre.

Mivel a rendház közelében orosz katonai tábor volt, onnan 1952 tavaszán el kellett távolítaniuk és három rendházba osztották szét őket: Kőrösbányára, Esztelnekre és Désre.

Désre került a vezetőség, a tanárok, teológusok és testvérek.

A létszámúkról utólag bizonytalan adatokat hoznak 45, 58. Az érkezésnek tanúja voltam, én ugyanis Désaknán voltam kényszerlakhelyen, de a dési rendházban laktam, mivel a városhoz tartozó Désaknán nem volt szabad a plébánia épülete. 1952 májusában egy fegyveres katona érkezik azzal a kéréssel, el lehet-e itt helyezni 70 személyt? Rögtön kapcsoltam, hogy szerzetesekről lehet szó. Válaszom: el lehet.

Folyosókon, kápolnában, egy személyes cellában négyen kaptak helyet, amíg a rendház többi részét a város kiürítette. Én kimentem Désaknára, ahol a gondnoknál kaptam egy szobát.

Berendezkedtek, ahogy tudtak. De komoly rendi élet alakult ki. Még a papnevelést is megszervezték, s akik felkészültek, Márton Áron szabadulásakor megkapták a papszentelést is.

Ez a központ komoly szerephez jutott. Ugyanis, amikor a XIX. fejezetben ismertetett diktatórikus beavatkozás után dönteni kellett a joghatóság törvényességéről a dési ferencesek voltak nagy segítői a titkos ordináriusnak.

A felvilágosítás tovább terjedt, s ennek eredményeként a papság megtagadta az engedelmisséget Fehérvárral szemben.

Még készült tájékoztató levél is. Sajnos, ezek nem maradtak titokban.

Ennek nagy része volt abban, hogy 1955. március 25-re virradó éjszaka letartóztatták a dési vezetőséget, és megrendezett perben ítélték el őket több évi börtönre. Ugyanez a sors jutott még előbb Godó atya részére is.

Nem véletlen összeesés Márton Áron kiszabadulásával, akit ekkor engedtek haza Fehérvárra. Nyilvánvaló, meg akarták fosztani azoktól, akikre támaszkodhatott volna. Hála Istennek, sokan voltak, akik Márton Áront haza várták és nagy lelkesedéssel fogadták egyházmegye szerte.

A kommunista rendszer kezdetén a gyulafehérvári egyházmegye területén a Szent Családról nevezett Mallerysdorfi Szegény

Ferences Nővérek voltak többségben. Munkakörük szerint két csoportba tartoztak: betegápolók és tanügyiek.

A tanügyieket a katolikus iskolák államosításakor (1948) menesztették állásaikból, állás nélkül hagyva. Még zárdáikból is kiűzték, mert a zárdát is tanügyi vagyonnak tekintették. Az egészségügyben dolgozókat is eltávolították a kórházakból, állás és lakás nélkül hagyva. Annyi történt, hogy délerdélyieknek kijelölték a szászvárosi ferencesek kolostorát, s aki nem mehetett családjához, Szászvároson telepedett le. A többség megpróbálkozott más otthont keresni, mert Szászváros kényszerlakhelynek számított.

Helyzetükre jellemző a marosvásárhelyi nővérek sorsa. Mind állás nélkül maradtak. Kijelöltek részükre egy nagyon elhanyagolt épületet, ahol a 30 nővérből csak egy része kapott helyet. A többiek úgy helyezkedtek el, ahogy tudtak.

Az egyházmegye kiközösített vezetése idején mind hűségesek maradtak a titkos ordinariusok által irányított ellenállókhöz. Hűségük abban valósult meg, hogy bojkottálták a behódolt papokat és a hívek között is terjesztették, hogy tájékoztassák őket az egyházmegye helyzetéről.

Emiatt állandó fenyegetésnek voltak kitéve. A szekuritáté próbált besúgókat szervezni közöttük, de eredmény nélkül. Minden lépésüket követték. Ez annyira szigorú volt, hogy nem mertek újoncokat felvenni és felkészíteni.

Egy Orsolyita nővér, aki számtantanár volt, iskolások házi tanításából tartotta fenn magát (Hajdu Gabriella). Azonban csak azzal a feltétellel vállalta, ha szülők beleegyeztek abba, hogy vallás-oktatást is tartson. Ez kiderült, és állandó fenyegetésnek volt kitéve. Végül – azon a címen, hogy egyházi könyveket terjeszt – letartóztatták, elítélték. A nagyváradi börtönbe vitték, s ott halt meg. (lásd XXV. fejezet)

Sokat támadták a ferenceseket, a szerzetesnőket, akik Erdély-szerte terjesztették a való jogi helyzet ismertetését.

Amikor Márton Áron püspök kiszabadult a szerzetesrendek magatartását helyeselte, amint dr. Benedek Fidél tartományfőnök köszöntőlevelére írt alábbi válaszában kitűnik:

„Szent Ferenc örvendező szeretete, egyházközsége, áldozattól vissza nem riadó lelkülete sugárzik sorukból. Ez nemcsak leírt szó, hanem példaadó magatartás, az összezsúfolt tábori életben valóra váltott tett, az igazi szegénységben vállalt cselekedet. Ezt külön köszönöm Szt. Ferenc fiainak.

Kívánom, hogy az elmúlt években összegyűjtött erkölcsi tőkét minél előbb gyümölcsöztessék a lekipásztori munka széles mezején, ahol oly sok az aratni való.

Szent Ferenc minden hű fiának szeretettel küldöm főpásztori áldásomat.

Gyulafehérvár, 1955. IV. 28.

Márton Áron”